

ARS MUTILANDI HUNGARICA? AZAZ A CSONKITÁSMESTERSÉGE MAGYAR MÓDRA

- Delfinológiai vázlat -

/ 4. rész /

13. Kosztolányi Dezső. Hihetetlen erkölcstelen író, nem árt vele vigyázni! Sajnos az utóbbi időben az ő kezelésébe is érthetetlen lazaságok csuszta. Például a Szépirodalmi Könyvkiadónál 1971-ben megjelent egy kötet: Összegyűjtött versei. Új, bővített kiadás / I-II. kötet egybekötve /. Ebbe valami ellen-delfinász belecsempészte az előző, 1962-es és 1964-es kiadásból gondosan kilugozott pornográf szövegek egy részét. Például újra olvasható a "Csáth Gézának" c. vers 7-8. szakasza:

"Ah, jól siess. Szived még egyszer megszakad tán,
ha hosszan bolyongsz a cirillbetűs Szabadkán,
s nem értenek.
És üznek majd tovább, idegen, bus hazádban.
Zsákutcán és közön, idegen és hazátlan
kiséttetet." / i. m. I. 256-258. l. /

Ugyanebből a versből a 19. szakasz pedig ilyen arcátlansággal kezdődik:

"Síró Hungáriánk ma porba fekszik árván,..."

Különösen felháborító, hogy szerepel a "Forradalmár" c. vers, a Három arc-kép azon tagja, amely különösen alkalmas arra, hogy ferde fényt vessen a dicső multra. Szerencsére, azért a vakondokként áskálódó osztályellenség még nem omlasztotta be az összes bástyát a fronton, ahol nem rés, stb. Továbbra is hiányzik - s ami fontos, jelzés nélkül, nehogy a sanda burzsuj megszimatolja - négy vers. Be kell vallanom, hogy az egyikért azért fáj a szívem. Persze elismerem, hogy jelenlegi formájában használhatatlan, de talán át lehetne igazítani. Az "Esti Kornél rimeit" c. sorozat elhagyott első tagjára gondolok:

Kassa

Csak arra vár, hogy egyszer
Rákóczi kürtjeit újra megrikassa.

Ez a javasolt, illedelmes átigazításban így hangozhatnék:

Kosice

Csak arra vár, hogy
Benes elnök fosik-e. / Célzás a kassai kormányprog-
ramra, egyuttal a rimmel tisztelgés az államalapító Masaryk emléke előtt. /
Nagyon helyesen hiányzik továbbá a következő idéetlen rimjáték:

Lázongó szovjet-költő

Lunacsarszky!

Belőlem

több rimet nem facsarsz ki!

/ Szeptemberi áhitat. Kiadatlan költemények. Révai, 1939. 211. l. /

A Csacsi rimek egy másik darabja föltehetőleg a címe miatt került szórásba.

Tanács megszállott területi barátomnak

Nézd, az ember optál.

rejtélyes, hogy az Adyról írott csacsi rimeket miért kellett kihagyni; de már Szabó Dezső kezelésénél is láttuk, hogy delfinológiai szempontból Ady egy kategóriába esik a szomszéd népek nemzeti érzékenységével.

Ismét Adyról

Nálad óriásabb költő
nem adódott.
Más a lelkét énekelte,
te Magógót,
tegnap bút, közönyt, nyavalygást,
de ma gögöt,
s végül ünnepeltek, mánt
egy demagógot. / i. m. 226. l. /

Kosztolányi kisebb műfordításainak kiadásával meg lehetünk elégedve. Az "Idegen költők. Összegyűjtött műfordítások" c. kötetből / Szépirodalmi Könyvkiadó, 1966 / - ha jól számoltam - husz költő hiányzik az Idegen Költők Anthológiája című kétkötetes válogatáshoz képest, amely a Kosztolányi-életmű sorozatban jelent meg. / Révai, 1937 / . Bizonyára igen figyelemre méltó megfontolások huzódnak meg minden egyes darab elhagyása mögött; mi, bevalljuk, csak néha tudtunk rájönni. A kiadó nem segít, mert csupán ennyit jegyez meg: "Nem törekedtünk filológiai teljességre, de ez a kiadás Kosztolányi Dezső műfordításainak mindeddig legteljesebb gyűjteménye." / i. m. 937. l. / A nemes szerénység burkán áttörve, néha azért dereng valami: D'Annunzio Tripoliszi diadalénekét például azért kellett elhagyni, mert sérthetné a testvéri libiai nép nemzeti érzését / vö. Idegen Költők Anthológiája, I. 246-247. l. / Baudelaire-nek A belga civilizáció c. verse a belga népet sérthetné, Halál, vén kapitány c. verse pedig talán megrendíthetné a bizalmat a MÁLEV-ben. Richard Dehmel's Roham c. verse nyilván háborus uszításban marasztaltatott el, stb. stb. A bevezető kisportrék elhagyása is helyes volt - ezeket a modern kiadásokra hagyatkozó olvasó más gyűjteményben sem találhatja - ugyanis a delfin így az ideológiailag megbízható lexikonokhoz fordul, s nem hagyja magát befolyásolni Kosztolányi megbízhatatlan, szubjektív ítéleteitől. A szerkesztő legalább ennyivel ellensúlyozza azt az önmagában megbocsáthatatlan lazaságot, hogy a költő csak úgy összeválogatta a neki tetsző költőket, ahelyett, hogy megvártta volna, amíg illetékes helyről felhatalmazást kapott volna a fordításokra.

Ami a prózát illeti, ott is jól állunk. Például az Édes Anna forgatómunkában lévő kiadásaiából nagyjából hiányzik a xv. fejezet harmadik bekezdésének két utolsó mondata: "Csöndes, megindító viszontlátás volt. A bujdosók, mint annyiszor a magyar történelemben, hazaérkeztek." Igaz, hogy a Szépirodalmi Remekírók-sorozatában megjelent szövegbe a Horthy-féle nemzeti hadsereg budapesti bevonulására utaló sorok megint bekerültek. Ez hiba, de valamelyest vigasztalhat bennünket, hogy a romlatlan ifjuság kezébe a Diák-könyvtár idén is megbízható, csonkított szöveget helyezett. Az ellen viszont határozottan tiltakozunk, hogy a törlésről semmi sem tájékoztat és a szöveg folyamatosnak látszik. Ilyen kedvezményben csak nagy, haladó íróink részesülhetnek, mint Petőfi vagy Móricz Zsigmond. Kosztolányi, ez a megbíz-

hatatlan reakciós, csontja velejéig burzsoá firkász ezt nem érdemli meg. Tessék feltüntetni, hogy kinek mijét kicsodálhatná,

Ugy például, mint a Magyar Helikon kiadásában 1965-ben megjelent "Kosztolányi Dezső Elbeszélései" c. kötetnél. "Közli a Kosztolányi életében megjelent elbeszéléskötetek anyagát, két elbeszélés kivételével / Omnibuszkocsis, Égi jogász /, melyeknek néhány mondata elhibázott, sértő." / i. m. 1287. l. / Így van ez, s nem változtat rajta az sem, hogy a legutóbbi kiadás - némileg puhánykodva - már nem indokolja az elhagyást. "Közli a Kosztolányi életében megjelent elbeszéléskötetek írásait, két novella kivételével / Omnibuszkocsis, Égi jogász /, ..." / Hét kövér esztendő. Kosztolányi Dezső Összes Novellái, III. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1981. 540. l. /

Ez az Égi jogász förtelmes egy írás. De első a tudomány, legyőzőm fizikai gyöngeségemet, az obszcenitástól undorodó gyenge gyomromat. A cselekmény röviden a következő: egy tisztántuli faluba nevonulnak a románok. Kaszás-Kis János katonaviselt kubikust egy román katona pofonüti és kihallgatásra hurcolja. A megaláztatástól Kaszás-Kis lelke jóvátehetetlenül megsérül. Hogy ellensúlyozza a pofont, egy isteni kinyilatkoztatást vél látni és hallani. Az Ur kinevezi "égi jogásznak", aki majd a magyarok dolgát igazítja ezentul. A faluból elmegy, s ponyván kiadott versezettekben próbálja terjeszteni zavaros égi üzenetét. Persze, bolondnak nézik. Eddig az elbeszélés csak egy szomszéd nép nemzeti érzését sérthette, de ezentul jön a java! Idéznünk kell, hogy teljes terjedelmében feltáruljon az üzelem: "Ruhájá hónapok multán cafatokban lógott testéről, hajtókáját belepte a piszok. Egyszer egy kispesti kocsmában megverték és kirugták az ajtón. Orrán sokáig látszott két véres csik. Az emberek megálltak a fűzfapoé éta előtt, aki valamit hasonlított Hazafi Vera Jánoshoz és nézték.

Körötte pedig folyt az élet. Szónokoltak, loptak, raboltak, irigykedtek és rágalmaztak, a valutaüzérek feleségei diszelőadásra hajtottak az Operaházba, a pöffedt igazgatók szájukban füstölő szivarral vágattak gépkocsijukon, a vendéglőkben cigányoztak, a kávéházban tortákat ettek, a bárban a város ringyó-színésznői angol és francia tisztekkel pezsgőztek, az orfeumban csiklandós kuplékat daloltak és foxtrottot lejtettek, a klubban száz-ezer koronás bankókat húztak ki egy tétre, a tőzsdén hausse és baisse volt, a márka árfolyama emelkedett és esett és csaltak, liszttel, zsirral és cokorral, selyemmel, gyémánttal és szesszel, szerelemmel, művészettel és politikai jelszavakkal, kabáttal és gubával, magyarsággal és nemzetköziséggel egyaránt.

János minderről semmit sem tudott.

Amint estéknént zugó parasztféjét egy gázlámpáshoz nyomta és nézte a reménytelen kavargást, ő volt ebben a hűtlen országban a hűség, ő volt ebben a rohadt városban a megalázott szenvedés, a pokolba hullajtott ártatlanság a jogászfajta szent prokátora, a leggyilkosabb világtörténelmi pör égi fiskálisa, a vértanu, kürtös és apostol, a dalolni és szólni nem tudó igris, aki csikorgó-izetlen rigmusokban jajgatja ki barbár fájdalmát, a századokig parlagon hagyott parasztság magáraocsudása, az eltékozolt napkeleti gazdagság, egy évezredre nyuló sajtó visszaemlékezés, Komárom, Kassa, Pozsony, Eperjes, Losonc, Szabadka, Temesvár, Arad, Nagyvárad, Kolozsvár, Marosvásárhely keserve, egy nép ki nem szakadható halálordítása.

Ő volt a magyar költő." / Kosztolányi Dezső Novellái. I. kötet, Révai, 1943. 493-494. l. /

Az idézetből beláthatjuk Kosztolányi galádságának egész mélységét: nem csupán kékre-zöldre sérthetné szomszéd népeink stb. stb. - jét, hanem ké-

pes volna még azt a jól kidolgozott irodalomtörténeti skatulyát is földönteni, amely a kispolgárság ábrázolásában elismeri ugyan érdemeit, de illetéktelennek nyilvánítja a szegényparasztság ügyében. Hozzá kell még tenni, hogy ez az elbeszélés nem akárhol jelent meg, hanem a Vérző Magyarország című antológiában. Ezt a gyűjteményt, amelynek alcíme: Magyar írók Magyarország területéért. - maga Kosztolányi szerkesztette. / Budapest, Pallas. 1921. / A szerkesztő fondorlatos módon rávett jónéhány író, színészt, rendezőt, tudóst a szomszéd népek nemzeti érzésének kiadós sértegetésére: irt ide Gárdonyi, Schöpflin Aladár, Jászai Mari, Krudy Gyula / az itt közölt novellája, Az utolsó garabonciás, még a Krudy-bibliográfiából is hiányzik. Hevesi Sándor, Oláh Gábor, Babits Mihály / A repülő falu című elbeszélését / Erdélyi József, és Karinthy Frigyes, hogy csak néhányat említsek. Utolérte a némezis ez utóbbi is, mert fiához intézett levele azóta sem jelent meg másodszer. Csak magára vethet, hiszen ilyeneket irt: "De nem mondtam ki azt a szót soha. És most már nem is tudom kimondani, csak annyit: valami fáj, ami nincs. Valamikor hallani fogsz majd az életnek egy fájdalmas csodájáról - arról, hogy akinek levágták a kezét és lábát, sokáig érzi még sajogni az ujjakat, amik nincsenek. Ha ezt hallad majd: Kolozsvár, és ezt: Erdély, és ezt: Kárpátok - meg fogod tudni mire gondoltam." / i. m. 198. l. / Valamire talán mégis jó ez az arcpiritó szöveg: mégpedig arra, hogy rávilágítson a delfinképzés egyik legfőbb céljára. A Karinthy által leírt jelenség ugyan halóban létezik. "fantomfájdalom": a hiányzó, amputált végtag helyére vetített hallucinált fájdalom. Kinzó állapot, amelyet általában → amputációs neuroma okoz. A ~ idővel centrálisan fixálódhat / sensoros cortex /, és ilyenkor már a neuroma eltávolítása nem hoz gyógyulást. Néha a végtag corticális reprezentációjának széles kimetszése / → topectomia / eredményes lehet. Ujabban stereotacticus műtéttel / thalémiotomia / több esetben gyógyulást értek el." / Orvosi lexikon. Budapest, Akadémiai Kiadó, II. kötet, 1969. 257. l. / Nos, a népben-nemzetben gondolkozó delfinidomár tisztában van azzal, - mert hiszen az egyedül helyes történelmi szemlélet adja cselekvéseihez a vezérfonalat -, hogy a delfineknek régebben szárazföldi állatok lévén, lábuk is volt. Az elvesztett végtagok iránti fájdalmas nosztalgiát legradikálisabban az agybeli képviselet kimetszése révén lehet gyógyítani. A pornográfia alaptermészetét már cikkünk elején, Horatiusszal kapcsolatban láthattuk: különböző testvégződéses ingerlése agykérgi uton. Pontosan ezt a célt akarja elérni ugynevezett "klasszikusaink" jó része is, a perverziót azzal súlyosbitva, hogy levágott, illetve elszorvadt végződéseket kívánna ingereket. De a delfin-szövegrendőr kívágyja a centrálisan fixálódott kortikális reprezentációt mint a huszonegyet és a delfin boldog lehet, mint szárazon maradt rokona, a "szőke és másfél mázsa". Így jöhet el végül a szép új világ, amelyről Babits - noha persze burzsuj nyavalygással - így irt:

Megengednéd-e, hogy gyermekeink
gyermekei, gonosz új iskolák
neveltjei már nevét is felejtsek
annak, ami előttünk szent ma még
s amiért annyit küzdtenek apáink?

/ Talán a vizözön... /

Kosztolányi Vérző Magyarországot különben egészében is elérte jól megérdemelt végzete. Belekerült "A fasiszta, szovjetellenes, antidemokratikus sajtótermékek jegyzéke" c. összeállításba / kiadja a Magyar Miniszterelnökség Sajtóosztálya, 1945. 40. l. /, így példányait begyűjtötték és meg-

semmisítették. Nyilván címe miatt került Hitler és Mussolini művei mellé, nem azért, mert Horthy bevezetésével jelent meg. / Horthyval a kiadvány összeállítói nem foglalkoztak. / Viszont következetesen fölvettek minden művet - s korántsem csak az irredenta hangukat - amely valamiképpen az elcsatolt területek magyarságával foglalkozott. E névtelen hősökben kell tisztelni a mai tisztos delfintermelő ipar megalapítóit. Néha ugyan elkövettek egy-két tulkapást, de azt dicséretes buzgalmuk menti. Werner Sombart művét például talán mégsem kellett volna fasisztának minősíteni és Baktay Ervin India szabadságharcával foglalkozó műve is aránylag nehezen fér a címlapon megjelölt kategóriákba / talán leginkább antidemokratikus lehet, hiszen az indiaiak a demokratikus Anglia gyarmati uralma ellen harcoltak /. Van amikor utólag be is látták tévedésüket: pl. gróf Révay István: A belvederi magyar-szlovák határ. Budapest, 1941. / A Magyar Statisztikai Társaság kiadványai, 14. sz. / c. könyvét előbb feketelistára helyezték / i. m. 33. l. /, majd utóbb törölték / A fasisztá, szovjetellenes, antidemokratikus sajtótermékek II. sz. jegyzéke, 1946. 59. l. / A grófnak ugyanugy nem lehetett panasa az eljárás ellen, mint testvérének, a filozófus gróf Révay Józsefnek, akit 1945 tavaszán Gyömrőn - néhány tucat társával együtt - helyi erők tarkonl óttek, de utána "Erdei, a belügyminiszter kivizsgálta, mindent megtett, panasz nem lehet" / Révay István szavait idézi Várkonyi Nándor: Pergő évek. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1976. 131. l. / Még csak annyit tennék hozzá: Riesz István igazságügyminiszter a tetteket szabadlábba helyezte. De neki sem lehet panasa, mert kiszáratva letartóztatták, majd a börtönben megölték. /

No de hagyjuk a kortikális reprezentáció felszámolásának ezeket a durva, direkt és elavult módjait; térjünk vissza a publicistaként még az írónál is csalafintább Kosztolányi delfinizálására. Ha végignézzük az örövendetes számban megjelent köteteket, itt is csak azt tapasztalhatjuk, mint eddigi hosszmeteszeteinkben: a szöveggondozó előbb tele szájjal indokolja, hogy mit és miért hagyott el: ezzel mintegy meg akarja osztani a felelősséget a gyanutlan olvasóval; azután belefárad és egyszerűen megföllebezhetetlenül közli a tényt. Megvallom, szívemhez közelebb áll ez a cicomátlan egyszerűség. Akinek hatalma van, az beszéljen úgy, mint akinek hatalma van - hogy biblikusán fejezzem ki magamat, és ne sopánkodjak, mint egy fürdőskurva. Sajnos, ez utóbbira a régebbi termésben akad példa: "Néhány esetben, /mint a Gyorsiró, Rendőr és Olivér stb./ esetében/ /, a zömében művészi szöveg megmentése érdekében a nyilvánvalóan rosszindulatu politikai megjegyzéseket, egy-két mondatot kihagytuk." /Bölcsőtől a koporsóig. Alakok Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1959. 456. l. / Igaz, persze, hogy igaz, de minek itt magyarázni?! Hiszen napnál világosabb, hogy a tulvilágról is farkcsóválva kell az elvetemült írónak megköszönnie azt, hogy egyáltalán szóba áll vele a magyar könyvkiadás, miután ilyen rosszindulatuságra vete-medett, például az Olivér kihagyott részében:

"-Mikor voltál legszomorubb?

-Szemérmesen mondom ezt barátom és halkán: a románok erdélyi bevonulásakor. Kolozsvári vagyok." /Bölcsőtől a koporsóig, Budapest, Révai, 1937. 26. l. /

x - Hogy a kivizsgálás ellenére volt még panasz, azt jelzi, hogy Bóka László Révayt fölvette az 1947 - ben megjelent Magyar mártír írók c. antológiába, ahol Mátrai László irt bevezetőt a Révay részlet elé.

Később a tisztogató stílusa tisztul, csak kissé közhelyes: "Egy-két esetben elhagytunk néhány mondatot, melyek sérthetnék a szomszéd népek érzékenységét. A kihagyásokat ... -tal jeleztük. Ugyanígyen okból elhagytuk a Nyelvművelés című cikk befejező részét." /Nyelv és lélek, Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1971. 560. l./ Bizony, bizony. Ha szomszéd népeink érzékenysége csak valamelyest nagyobb a csizmatalpénál, felszisszennének az ilyesféle mocskos provokációra: "Evekkel ezelőtt - éppen az én kezdeményezésemre - néhány remekírónk minden politikától mentes, szépirodalmi munkáját küldették ki a megszállott területekre, potom pénzen akarták ott árusítani, hogy tőlünk elszakított testvéreink legalább valami szellemi táplálékot kapjanak. E munkák terjesztése leküzdhetetlen akadályokba ütközött. Tervünkről kénytelenek voltunk letenni. Madách Imrét és Arany Jánost oly bizalmatlansággal és gyanakvással fogadták, mint a tilos fegyverszállítmányokat. Ez - sajnos - az erő kérdése. Nem reánk, írókra tartozik." /Erős várunk a nyelv. Nyugat, 1940. Kosztolányi Dezső Hátrahagyott Művei I. Sajtó alá rendezte: Illyés Gyula. "Nyelvművelés", 204. l./

Még tisztultabb a tisztító stílusa itt: "Két cikknek elhagytuk egy-egy bekezdését; a kihagyásokat ... -tal jeleztük." /Sötét bujóciska, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1974. 579. l./ Legszebb ez a beavatkozás a Nyelvleckék hanglemezen c. cikknél; itt az író megállapítja, hogy "a hanglemez szerkesztője az angol nyelv első elemeivel együtt az angol véralkatot is jellemezni óhajtott. De vajjon mit mond akkor a többi népről?" Pardon, már a kihagyott rész első mondatát is leirtam. De jobb is lett volna itt elvágni a közlést, különben a cikk címében előforduló többszám értelmetlenné válik. Viszont az éberség azt követeli, hogy az olvasó ne is gondoljon más népre. Feloldhatatlannak látszó dilemma! No de folytassuk - természetesen elrettentő célzattal - az idézést: "Ha van következetesség, az orosz nyelv első-hanglemeze nyilván így hangzik:

- Anasztázovics Anasztáz Pjotr a vodkától részegen hortyog az asztal alatt. Marva, a felesége, az ágyban nyög és köhög. Amint rohamja jön, horpadt, beesett arca elzöldül. A hideg vaskályha mellett rongyokba bugyolálva kancsal öregasszony mormol érthetetlen szavakat, a nagynya. Mellette két kis unokája sir. Katja, a nyavalyatörős és Irina, az elmebajos. A sötét, bűzös odu egy zugolyában sápadt fiatalember vakarózik és köpköd. Homlokán azonban átszéliemült fény reszket. Megvalósította azt, amit egy életen át akart. Ma délután - egynegyed öt és fél között - sikerült végérvényesen megmentenie az emberiséget." /i. m. 35. l. vö. Ákóm-bákom. Kosztolányi Dezső Hátrahagyott Művei, VIII. Nyugat, 1943. 184. l./

Néha azonban a csenkítő álszerényen kicsinyíti a maga érdemét. Például: "Két cikknek elhagytuk egy-egy mondatát, a kihagyásokat ... -tal jeleztük." /Európai képeskönyv, Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1979. 311. l./ Nem szabad saját érdemünket lekicsinyelni. Nem egy-egy mondatot metszett ki a gyógyító kés a delfintáplálásra kerülő férges husból, hanem négy-ötöt, például a Würzburg c. cikkből: "Sokat és sokáig hallgatnak. Velem szemben egy öregedő magyar ül. Csak néz rám, csak tünődik. Egyszerre a bajusza alól azt kérdezi, a népmesék andalító egyszerűségével:

« Aztán az óláh még mindig nem akarja visszaadni Erdélyt?" /i. m. 221. l. vö. Elszűnyedt Európa. Kosztolányi Dezső Hátrahagyott Művei VII, Nyugat, 1943. 217. l./

Legszebb azonban a megfélembeszhetetlen kijelentés: "Néhány tanulmányt tartalmi okokból nem közöltünk." /Ércnél maradóbb, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1975. 481. l./ Elmondhatjuk a költővel, hogy csak a törvény a tisztá beszéd - ez esetben a főntebb már ismeretett, II. Fülöptől származó törvény. Ha az

olvasó nem tudja, mit nem kap, nem is ácsingózik utána. /Csak a javíthatatlanoknak sugom meg, hogy pl. a Makszim Gorkijjal készített interjú maradt ki, ld. Lángelmék, Nyugat, 1941. 305-314. l./

14. Kuncz Aladár. A Fekete kolostor megcsonkítása ellen pár éve már föl-emelte szavát egy meggondolatlan elme, Pomogáts Béla. Átlátszó érvei így hangzanak a XXIV. fejezet néhány mondatával és az egész regény zárómondatával kapcsolatban: "Ezt a részletet valószínűleg a szomszédos nép érzékenységre való tekintettel törölte a szerkesztői figyelem, nem egészen számolva azzal, hogy Kuncz Aladár számára /ahogy Ady és mások számára is/ valódi személyes tragédiát jelentett szülőföldjének elvesztése, s nem egyszerűen irredenta szólamokat hangoztatott." "Rádásul a törlések anélkül történtek, hogy a szerkesztő annak idején szögletes zárójelekkel és pontokkal jelezte volna azt, hogy a szövegből kihagyott." /ItK. 1976. 415. l./ A Kiadó persze fölényes mosollyal haladt tovább, a filosz-kutya csak hadd ugasson. Csak azért is megjelentették azóta a regényt, változatlanul purgálva. Hogyisne, majd bennhagyják, hogy a hadifogoly Kuncz pont akkor tudja meg egy becsempészett ujságból, hogy a románok Arad vonaláig nyomultak előre, mikor a vár udvarán a kolerában elhunyt foglyok tetemét szállítják vértől csepegő koporsókban! Ez csak ócska nacionalista handabanda, a vége pedig már reakciós is, amikor Kuncz, a Kommun idején érkezve Pestre, szomorúságot mer mutatni! Az okvetlenkedő kritikusnak a Kiadó egy emberként csak azt felelheti: Kéne Kuncz, Pomogáts? Orrod attól fokhagymás!

15. Karinthy Frigyes. A Kosztolányi antológia számára írott Levél sor-sárról már beszámoltunk. De ez a könnyelmű viccelődő máshol is belegázolt szomszéd népeink nemzeti önérzetébe. A Tanár ur kérem című kötet Reggel hétkor c. fejezetében például nem kevesebbet mer állítani, mint hogy Magyarország és Szerbia határos! Sőt, nyilvánvaló szándékossággal ezen a rágalmos nyargal az egész írásban és nem restelli egy álomleírás és földrajzóra ürügyén folyton harsogtatni! Azonban, sajnos, nem is kell folytatnom, hiszen néhány aluszékony delfingató rosszvoltából - szinte az egész olvasóközönség ismeri ezt az ocsmányságot, elsősorban a fiatalisági. Mert bármennyire is szégyelljük, meg kell mondanunk, hogy a Móra Kiadó folyton így adja ki a Tanár ur kérem szövegét, sőt - közös kiadások révén - még a szomszédos baráti kárpátukrán nép körében is így terjeszti. /ld. pl. Móra-Kárpáti Kiadó, Budapest-Uzgorod, 1971. 20-23. l./ Node él még Bánk, azaz a Szépirodalmi Kiadó, amely nemcsak a Bánk bánt, hanem a Tanár ur kéremet is átigazította. Mint e mű szerzőjétől tudjuk, drámát legjobban Shakespeare, posztkát legjobban Dietrichstein írt. Hozzátehetjük: és Karinthy legjobban Ungvári írt. Ungvári Tamás ugyanis, aki "mérvadónak az Athenaeum 1928-as tizkötetes Karinthy-sorozatának verzióját" tekintette s "a szöveget is ennek alapján" közölte /Heuréka, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1975. 484. l./ - nos, ez az önfeláldozó hős átirta-minden jelzés nélkül-Magyarországot és Szerbiát Dániára és Norvégiára! Igen, önfeláldozó, mert magára vont a Ludas Matyi rosszindulatu kritikáját, mely szerint nem is látta a hivatkozott tizkötetes kiadást, hanem egy 1955-ös átirt kiadásból dolgozott. De mindig ez az uttörők sorsa. Most már csak az ifjusági kiadásokat kellene helyesbíteni.

16. Szerb Antal. Az ő világirodalomtörténetének megcsonkítását kíséri a legtudományosabb magyarázat: "A szovjet irodalmat, valamint a kisebb népek irodalmát ismertető fejezetet, illetve függelékét elhagytuk a kötetből: túl messzire vezetne itt részletesen megmagyarázni, hogy Szerb Antalt irodalomtörténetének polgári korlátai, az egész akkori magyar politikai légkör s hiányos tájékozottsága hogyan vezették helytelen megállapításokra. De különben is feleslegesnek látszott e fejezetek közlése, hiszen - tizenkét év

felvilágosító munkájának eredményeképpen - ma már mindnyájan jobban ismerjük, helyesebben értékeljük ezeket az irodalmakat, mint ő a maga korában." /A világirodalom története, I. Bibliotheca, Budapest, 1957. 11. l./ Arany szavak, ércebe vésendő igék. Ő a maga korában, mi a magunk korában. De éppen azért, mert immár harminchét éve folyik a felvilágosító munka, hadd lássunk egy csipetet Szerb Antal polgári korlátaiból: "A szovjetszínpad érdekes különlegessége volt egy időben az irányzatosan átírt klasszikus darab, pl. Schiller Don Carlosa, megfelelő átalakításban. Hamletet úgy játszották, hogy kihagytak belőle minden polgári és elavult mozzanatot, így pl. a szellemet; Hamlet maga öltözik szellemnek, ezzel a fogással ugratja bele a többieket bosszútervébe; Ofélia pedig nem örül meg, az nagyon romantikus volna, hanem leissza magát és részeg állapotban fullad a vízbe." /A világirodalom története III. Révai, 1941. 405. l./

17. József Attila. Jó példája a költő annak, hogy a könyvkiadás nálunk nem ismer kivételvezést és a proletár származás, valamint a munkásmozgalmi érdemek senkit sem mentesíthetnek a jogos kritika alól / legfeljebb, ha élne, még tapsolnia is kellene a csonkításhoz /. Az indoklás egy közbevetése minden esetre arról árulkodik, hogy Kiadónk nincs aszurban a szomszéd népek nemzeti érzésével. Talán fel kellene venniök román, szlovák, stb. lektort?! Na de lássuk az eltevéjedést: "Nem tartalmazza kiadásunk a Nem! nem! soha! című zsenget sem, mert - talán - sértené a szomszéd népek nemzeti érzését." /József Attila Minden verse és versfordítása, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1980. 607. l./ Szinte hibátlan, de ha adhatunk tanácsot, javasolnánk, hogy a címet is helyettesítsék szögletes zárójelbe tett három ponttal, hiszen ugyanazon trágár szócsoporthoz tartozik, mint a Babitsnál kihagyott "Csonka Magyarország".

Befejezzük. Az értelmes olvasó, ha álagosan áttanulmányozta példatárunkat, hozzáfoghat az ön- és közhasznú, magyaros csonkításhoz. Ha író, önheréljen, ha netán szerkesztőnek készül, addig is, amíg élő husba vághat, gyakorolja kése pontosságát a védekezni nem tudó klasszikusokon. Segítsen azon a tarthatatlan helyzeten, hogy például Kölcsey és Arany eddig még nincsen delfinesítve. Pedig az előbbi a Hymnuszban nyilvánvalóan megsérti egy baráti, sőt testvéri nép érzelmeit, mikor - a különben is kétes egzisztenciájú - Istent, appardon isten azzal vádolja, hogy "most rabló mongol nyilatát zugattad felettünk"! Az utóbbi pedig nem röstelte azt írni Petőfiről:

"vad kozák a láncsát hü szivedbe tolá,
vagy fejszével ütött agyon buta oláh?"

Ha van világirodalmi műveltsége, javaslatot tehet idegen klasszikusok megcsonkítására, mert az szinte nevetséges, hogy eddig jószerivel még csak a Winnetout gyomlálták ki - mint maguk a kiadók mondják - "hozzáértő és óvatos kézzel" /ld. Karl May: Winnetou, Móra Könyvkiadó, Budapest, 1966. 649. l./ . Sokra megyünk vele, ha Winnetou már nem inádkozik halála óráján a Szüzanyához, de mások, mint például Dante, csak úgy vájkálnak a nenyorszáiban! Egy szó, mont száz: munkára fel! Nem kell az /.../ drága napját lppni, a filológusokra pedig nem kell hallgatni, töketlen népség. Egyikük, Bodnár György a minap is azt nyilatkozta: "s vannak ideo-

lógiai megfontolások, bár ilyen fenntartások esetén felmerül, hogy bármilyen szöveg elhagyása tulajdonképpen hámisítás." /Marafkó László: Klasszikusok szövegei, Panteon és forrás, Magyar Nemzet, 1982. szeptember 25./

Szörényi László

Beszélgetés Szörényi László Aus Mudilandi Hungarica avagy az öncsonkítás művészete magyar módra c. Helfinológiai tanulmányáról

/Résztevők: Keserü Bálint, Szörényi László, „-“/

„-“: Ugy hallottuk, hogy Keserü tanár ur olvasói irására készül.

K.: Készültem... De úgy gondolom, helyesebb, ha inkább egy olyan beszélgetésen fejten ki a véleményem, ahol a szerző is jelen van. A tanulmány kitűnő, áttűzerejű, és fantasztikusan adatgazdag anyagot tartalmaz. Lévén, hogy a kérdés pohara már-már kicsordulni készült, egyetértek azzal is, hogy Szörényi pamflet-röpirat-stílusban írta meg az áttekintést. Örülök, hogy a bölcsész lap/ilyen terjedelemben is/vállalta a megjelentetést. Van viszont néhány észrevétel. Míncs ebben a tanulmányban néhány dolog összekeverve? Egyrészt: összekeveredett Trianon kérdésköre és a mindenféle egyéb vad ideológiai szempont, amelyek jegyében valaha is kihagytak az irodalmi művekből.

Másrészt: én ezt a tanulmányt felelős írásnak tartom, ennek ellenére úgy látom, hogy az értékelésnél mintha nem lettek volna megkülönböztetve egymástól a kritikai és a nem-kritikai/válogatott, gyűjteményes/kiadások. Szubjektív pedig bánt, hogy az a beállítás dominál, mintha a szomszéd népek érzékenységevel kapcsolatos agályokat 1948 után találták volna ki.

Felvetett gondjaimat/mint illusztráció/a Babitsról szóló rész foglalja össze a legfontosabban. Poentirozott a szomszéd népek érzékenységének problémaköre, ráadásul a poén a tanulmány egy olyan fejezetében csattan, ahol a tárgy egyedül áll. /Lásd: -1984/4. sz. 20. ol. könyvégetés/Babitsnak kritikai kiadása egyelőre nincs, s Szörényi olyan kiadásokról szól, amelyek közt vannak levallottan válogatásjellegűek is. Nem értek egyet a remek pamflet szerzőjével abban sem, hogy nem tesz különbséget a kiadás mindenkorai sajtó alá rendezőjének esetleges személyes indítéka és az esetenként dokumentumokkal bizonyítható felső parancs követelte tettek között.

Sz.: A válogatás sosem volt egyéni ízlésre bízva...

K.: Ez számomra nem egyéni ízlés kérdése. Lehettek olyan anyagok is, amelyek nem a szomszéd népek érzékenységét sértették. Hanem a válogatót.

Például, 1919 kérdésében a szerzőnek száz %-ig igazja van. De/szubjektív lesznek/eszembe jutott egy gyermekkori emlékem. Akkoriban, amikor Babits a problémás műveket írta, sok irredenta dalt tanítottak az iskolában. Otthon pedig/ráadásulként az iskolában tanultakhoz/anyán zongorakisérletével fújtuk őket. Furcsa tapasztalatom volt, hogy apám ilyenkor mindig valami grimaszt vágott, és kifordult a szobából. Csak később értettem meg: apám erdélyi, Szilágynagyfalusi ember volt... Igen, az erdélyi magyarok egy része ezt az irredentizmust nem tette magáévá./A nagyfalusi rokonság, a kinnmaradtak sem. Abban a faluban szinte csak magyarok éltek, nem félelemből nem lettek ir-